

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/edukacja-1/wystawy/13631,Z-Archiwum-IPN.html>
20.04.2024, 05:38

„Z Archiwum IPN...”

Od momentu utworzenia Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu ogromne zainteresowanie wzbudzają przejęte przez Instytut archiwalia.

W świadomości społeczeństwa postrzegane są one przede wszystkim przez pryzmat tzw. teczek. Autorzy wystawy starali się pokazać – w miarę możliwości – rzeczywisty charakter zasobu archiwalnego IPN.

Oddziałowe Biuro Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów (OBUiAD) w Lublinie gromadzi archiwalia od maja 2001 r. Przejęto wówczas m.in.: akta byłej Okręgowej Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (OKBZpNP) (rejestry miejsc i faktów zbrodni dokonanych na Lubelszczyźnie podczas okupacji niemieckiej, fotokopie i kserokopie dokumentów a także fotografie) oraz akta Sądu Rejonowego (Wojskowego Sądu Rejonowego, Specjalnego Sądu Karnego i Sądu Okręgowego).

We wrześniu 2001 r. zaczęły napływać pierwsze materiały z Archiwum Delegatury Urzędu Ochrony Państwa w Lublinie (akta operacyjne, administracyjne i personalne z lat 1944–1990 wytworzone przez były Wojewódzki i Miejski Urząd Bezpieczeństwa Publicznego, Powiatowe Urzędy Bezpieczeństwa Publicznego woj. lubelskiego, oraz Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych w Białej Podlaskiej, Chełmie, Lublinie i Zamościu) oraz akta Komendy Wojewódzkiej Policji w Lublinie (materiały administracyjne, akta osobowe

funkcjonariuszy Milicji Obywatelskiej, Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego i Służby Bezpieczeństwa) i byłej Komendy Wojewódzkiej MO w Siedlcach.

Do połowy 2003 r. w lubelskim archiwum IPN znalazła się większość z planowanych do przejścia materiałów tj. 2400 metrów bieżących akt, w tym z byłych służb specjalnych – ok. 460, policji – ponad 1500, aresztów zakładów karnych i aresztów śledczych – 12, sądów i prokuratur – ponad 100, byłej OKBZpNP – 15. W powyższym zestawieniu 285 mb stanowią kartoteki i ewidencje, a 1,5 mb darowizny.

Cechą charakterystyczną zasobu jest przewaga akt z lat 1944–1956 oraz materiałów pochodzących z okresu wojny i okupacji, a znacznie mniejsza ilość archiwaliów z lat późniejszych (szczególnie z lat 70. i 80.) – zwłaszcza opisujących walkę z Kościołem katolickim i działaczami opozycji, w tym z członkami „Solidarności” – co wynika z metodycznego ich „brakowania” tj. celowego niszczenia przez funkcjonariuszy SB w okresie przełomu ustrojowego (1989/1990).

Zamiarem autorów było pokazanie na wystawie fotografii i dokumentów ilustrujących nie tylko ważne wydarzenia z historii Polski z lat 1939–1989, ale także zwykłe epizody, część prezentowanych materiałów stanowią „ciekawostki” archiwalne. Należą do nich m.in. fotografie żołnierzy węgierskich stacjonujących w Chełmie wiosną 1944 r., list żołnierza NSZ przebywającego w Kanadzie przysłany w 1952 r. do PUBP w Kraśniku, materiały „szpiegowskie” z lat 1948–1956, czy też zdjęcia operacyjne SB z lat 1966, 1968 i 1980.

Celem wystawy jest pokazanie – na przykładzie Lubelszczyzny – charakteru zasobu archiwalnego pozostawionego przez

były służby specjalne Polski Ludowej oraz instytucje państwowe ściśle z nimi współpracujące w latach 1944–1989. Lubelskie archiwum IPN, gdzie przechowywane są różnorodne materiały, stanowi niewątpliwie ogromną kopalnię wiedzy. Archiwalia te, dostępne od niedawna, wymagają jeszcze gruntownych badań naukowych.

Scenariusz wystawy

Agnieszka Jaczyńska OBEP IPN /Lublin

Mariusz Zajączkowski OBEP IPN /Lublin

Koncepcja plastyczna

Magdalena Śladecka OBEP IPN /Lublin

Skład i łamanie

Grzegorz Zychowicz INFO STUDIO, Lublin

Fall Weiss

Zobaczcie! Widać tutaj... (Caption text is partially obscured and difficult to read)

Background elements include various handwritten notes and labels on the page, such as:

- 157
- 158
- 159
- 160
- 161
- 162
- 163
- 164
- 165
- 166
- 167
- 168
- 169
- 170
- 171
- 172
- 173
- 174
- 175
- 176
- 177
- 178
- 179
- 180
- 181
- 182
- 183
- 184
- 185
- 186
- 187
- 188
- 189
- 190
- 191
- 192
- 193
- 194
- 195
- 196
- 197
- 198
- 199
- 200

Other visible text includes:

- Wojna (War)
- Lublin
- 1935
- 1936
- 1937
- 1938
- 1939
- 1940
- 1941
- 1942
- 1943
- 1944
- 1945
- 1946
- 1947
- 1948
- 1949
- 1950
- 1951
- 1952
- 1953
- 1954
- 1955
- 1956
- 1957
- 1958
- 1959
- 1960
- 1961
- 1962
- 1963
- 1964
- 1965
- 1966
- 1967
- 1968
- 1969
- 1970
- 1971
- 1972
- 1973
- 1974
- 1975
- 1976
- 1977
- 1978
- 1979
- 1980
- 1981
- 1982
- 1983
- 1984
- 1985
- 1986
- 1987
- 1988
- 1989
- 1990
- 1991
- 1992
- 1993
- 1994
- 1995
- 1996
- 1997
- 1998
- 1999
- 2000

Polak-Węgier...

W okresie dwudziestolecia międzywojennego w Polsce utrzymywały się powtarzalne sympatie prowęgierskie, pomimo, że Węgry były do odytkania utraczonych na rzecz Rumuni (członka Polski) terytoriów. W lutym 1939 r. admirał Miklós Horthy, rządzący Węgrami podpisał pakt antykominternowski. Jednak stosunki Polski z Węgrami nie uległy ochłodzeniu. W wyniku rozpadu Czechosłowacji Węgry uzyskały terytorium Rusi Zakarpackiej. W dniu 17 III 1939 r. doszło do utworzenia polsko-węgierskiej granicy na niewielkim odcinku zajętej Rusi Zakarpackiej. Po 17 IX 1939 r. m. in. przez tę granicę ewakuowało się kilkadziesiąt tysięcy żołnierzy polskich. W późniejszym okresie z okupowanej Polski przez Słowację na Węgry wyciąły trzy kurierskie (kartony przezdrożowe), umożliwiające strukturom Polskiego Państwa Podziemnego poprzez Budapeszt kontakt z rządem polskim we Francji, a później w Wielkiej Brytanii.

Żołnierze żołnierzy polskich i węgierskich na wspólnej granicy, marzec 1939 r.

Fakt opowiedzenie się po stronie państw osi nie doprowadził do sytuacji, w której Polska znalazłaby się formalnie w stanie wojny z Węgrami. W Budapeszcie do jesieni 1944 r. funkcjonowała polska placówka dyplomatyczna. Sytuacja na froncie wschodnim, a także prowęgierskie sympatie wśród Polaków i propolskie u Węgrów spowodowały, że np. latem 1944 r. na Podlasiu kilkudziesięciu żołnierzy węgierskich zdezerterowało i przyłączyło się do miejscowych oddziałów Armii Krajowej (AK). Znany jest również epizod z okresu powstania warszawskiego, kiedy to dowództwo AK nawiązało kontakt z wojskami węgierskimi stacjonującymi pod Warszawą.

Oficer armii węgierskiej z Blakheim, Cholm, 16 IX 1944 r.

Grupa oficerów i żołnierzy węgierskich, Cholm, 1944 r.

Leśni

Porucznik, kpt. Hraboszyński

Kompania kolumnowa 20. pułk. 1914 r.

Doktor ze Szczepieszyna

Zygmunt Klukowski „Podwiński” i in. — (1885-1959), ur. w Odessie, pochodzenie inteligentkie, wykształcenie wyższe, lekarz medycyny. Podczas I wojny światowej oficer armii carskiej, uczestnik wojny polsko-bolszewickiej 1920 r., kpt. WP, uczestnik walk we wrześniu 1939 r. W latach 1920-1946 dyrektor szpitala w Szczepieszynie, historyk, bibliofil i kronikarz. Od czerwca 1939 do 1947 r. prowadził dziennik, a następnie zapiski szeregowe roku 1956. Od 1941 r. współpracował ze Żwiżkiem Włók Zbrojeni (ZWZ); w 1942 r. wstąpił do AK. Po wkroczeniu ACz kontynuował działalność niepodległościową w Zrzeszeniu „Wolność i Niezawisłość” (WN). W 1946 r. powołany na świadka i eksperta w procesie zbrodniarzy niemieckich w Norymberdze. W latach 1945-1946 dwukrotnie zatrzymywany przez Urząd Bezpieczeństwa Publicznego (UBP). W dniu 15 IV 1950 r. aresztowany i osadzony na Zamku w Lublinie. Na mocy wyroku Wojewódzkiego Sądu Rejonowego (WSR) w Lublinie 18 IV 1951 r. skazany na dwa lata więzienia w zawiązaniu. W lipcu 1952 r. ponownie aresztowany w Warszawie. Wyrokiem WSR w Warszawie 7 XI 1952 r. skazany na 10 lat więzienia. Zwolniony w 1956 r., powrócił do Szczepieszyna. Na fall odbył zrehabilitowany. Zmarł 23 XI 1959 r., pochowany w Szczepieszynie.

Zdjęcie kura polifurche (Odesa, Tomasz Lubelski, Antoni Kasprowicz). Długość 50 Długość (M.02), nrq 1941 r. (Rząd i państwo) w Z. Klukowski

Plan obywatelski w sprawie (Lublin, Warszawa, M.02), przedłożony do Komisji ds. M.02 w Warszawie (dokładny akt nr 2, 2. Kłukowski w Warszawie) (Tomasz Wójcicki w Warszawie, Lublin, 6 XI 1947)

Odcinek zapisków do dziennika z 1947 r.

Fragment zapisków do dziennika z kwietnia 1947 r.:

„(...) 12 IV Ujawnianie się w polu w myśl makasu z Okregu [Lublin Włk], ujawniają się wszystkie obowody (...). Chłopcy muszą oddawać broń. Wymagają jakiej stare graty (...). Jednak są przygnębieni i mocno niezadowoleni z makasu ujawniania się (...) do ostatniego dnia okresu ujawniania [20 IV 1947 r.]. Jeszcze będą się tu czuli względnie bezpiecznie. Po tym wszyscy bardziej zaangażowali w robocie rozkładają się w różne strony, bo są pewni, że UB zacznie ich (...) wypląwać (...). Nikt nie wierzy w to, żeby na fakcie ujawniania się (...) miała zakończyć się w Polsce konspiracja (...). Do przeciwnie społeczeństwo musi się bronić i przeciwstawiać tym, którzy idą na panku <>przycięć<> ze wchodzą”.

Fragment zapisków WSR w Lublinie w sprawie nr 2, Kłukowski, 18 IV 1951 r.

Karta obywatelska nr 2, Kłukowski, 1950 r.

Spoza gór i rzek

W marcu 1943 r. w Moskwie przy inspiracji władz radzieckich został utworzony Związek Patriotów Polskich (ZPP) z Wandą Wasilewską i Alfredem Lampe na ciele. Na początku maja, po zerwaniu stosunków dyplomatycznych z Polską przez Związek Sowiecki (poprzedzonym odkryciem grobów oficerów polskich w Katyniu oraz wyprowadzeniem armii gen. Władysława Andersa na Błoki Wschód), Stalin wyraził zgodę na sformowanie – w Seicach nad Oką – I Dywizji Piechoty (DP) im. Tadeusza Kościuszki. Dowództwo nad nią powierzono płk. Zygmuntowi Berlingowi. 12 X 1943 r. pod Leningo „Kościuszkowcy” stoczyli pierwszy bój z Niemcami, ponosząc ogromne straty. Jednak wykorzystując stały nadwyżkę ochotników formowano nowe dywizje, polikowane najpierw w I Korpus, a od 1944 r. – I Armii WP. Dywizję tworzyli Polacy przebywający w Związku Sowieckim po 17 IX 1939 r., często byli to żołnierze, którzy z różnych przyczyn nie dotarli do tworzonej od sierpnia 1941 r. armii gen. Andersa. Formowanie I. DP było dla nich szansą na podjęcie walki z Niemcami oraz na powrót do ojczyzny. Od nazwiska dowódcy żołnierzy I Armii nazywano „Berlingowcami”. We wrześniu 1944 r. część z nich wzięła udział w nieudanym desancie na twierdzę, pozostającą część Warszawa. Jeszcze w 1944 r. odwołanego gen. Berlinga, na stanowisko dowódcy zastąpił gen. Stanisław Popławski. Po rozpoczęciu w styczniu 1945 r. ofensywy zimowej żołnierze I Armii brali udział m.in. w walkach o Wał Pomorski, a następnie w „operacji berlińskiej”. Obok I Armii, do końca 1944 r., utworzono II Armie WP pod dowództwem gen. Karola Świerczewskiego, która w kwietniu 1945 r. uczestniczyła w ciężkich walkach w rejonie Budziszyna i Drezna, a następnie została przerwana na teren Czechosłowacji. Po zakończeniu działań wojennych w 1945 r. pododdziały I i II Armii WP wykorzystywane były m.in. do zwalczania podziemia antykomunistycznego.

Dział „Berlingowców” na wschodzie/Wschód

Parafia i kapłan, 1944 r.

Dział I Armii WP na wschodzie/Wschód

Pododdział I Armii WP (1944 r.)

Rejda zbrojna z oddziałem 3 Armii WP, 1944 r.

Braterstwo broni

Chyżewski i drugi żołnierze Polscy w Lipnie, 28 VII 1944 r.
 From left: gen. Karol Świerczewski, żołnierze 102. i 103. dywizji strzelców, 102. i 103. dywizja strzelców, gen. Wiktor Szymon, 102. gen. Zygmunt Szestak

Żołnierz KCh w mundurze sowieckim: polski

Żołnierz KCh w mundurze sowieckim: polski

Miejscowość	Liczba żołnierzy w jednostce	
	1943	1944
Warszawa	100	200
Włocławek	150	300
Łódź	200	400
Bydgoszcz	250	500
Katowice	300	600
Warszawa	350	700
Włocławek	400	800
Łódź	450	900
Bydgoszcz	500	1000
Katowice	550	1100
Warszawa	600	1200
Włocławek	650	1300
Łódź	700	1400
Bydgoszcz	750	1500
Katowice	800	1600
Warszawa	850	1700
Włocławek	900	1800
Łódź	950	1900
Bydgoszcz	1000	2000
Katowice	1050	2100
Warszawa	1100	2200
Włocławek	1150	2300
Łódź	1200	2400
Bydgoszcz	1250	2500
Katowice	1300	2600
Warszawa	1350	2700
Włocławek	1400	2800
Łódź	1450	2900
Bydgoszcz	1500	3000
Katowice	1550	3100
Warszawa	1600	3200
Włocławek	1650	3300
Łódź	1700	3400
Bydgoszcz	1750	3500
Katowice	1800	3600
Warszawa	1850	3700
Włocławek	1900	3800
Łódź	1950	3900
Bydgoszcz	2000	4000
Katowice	2050	4100
Warszawa	2100	4200
Włocławek	2150	4300
Łódź	2200	4400
Bydgoszcz	2250	4500
Katowice	2300	4600
Warszawa	2350	4700
Włocławek	2400	4800
Łódź	2450	4900
Bydgoszcz	2500	5000
Katowice	2550	5100
Warszawa	2600	5200
Włocławek	2650	5300
Łódź	2700	5400
Bydgoszcz	2750	5500
Katowice	2800	5600
Warszawa	2850	5700
Włocławek	2900	5800
Łódź	2950	5900
Bydgoszcz	3000	6000
Katowice	3050	6100
Warszawa	3100	6200
Włocławek	3150	6300
Łódź	3200	6400
Bydgoszcz	3250	6500
Katowice	3300	6600
Warszawa	3350	6700
Włocławek	3400	6800
Łódź	3450	6900
Bydgoszcz	3500	7000
Katowice	3550	7100
Warszawa	3600	7200
Włocławek	3650	7300
Łódź	3700	7400
Bydgoszcz	3750	7500
Katowice	3800	7600
Warszawa	3850	7700
Włocławek	3900	7800
Łódź	3950	7900
Bydgoszcz	4000	8000
Katowice	4050	8100
Warszawa	4100	8200
Włocławek	4150	8300
Łódź	4200	8400
Bydgoszcz	4250	8500
Katowice	4300	8600
Warszawa	4350	8700
Włocławek	4400	8800
Łódź	4450	8900
Bydgoszcz	4500	9000
Katowice	4550	9100
Warszawa	4600	9200
Włocławek	4650	9300
Łódź	4700	9400
Bydgoszcz	4750	9500
Katowice	4800	9600
Warszawa	4850	9700
Włocławek	4900	9800
Łódź	4950	9900
Bydgoszcz	5000	10000

Legitymacja kombatancka i kartka Gierka, żołnierz KCh, wyjątek w grupie 1944 r.

*Przeżyci Polska
 A. Kozłowski*

*Kochanego i dobrego
 męża i ojca powita
 w jego 45. urodziny.*

*Przy
 Placowi*

*Przeżyci Polska
 A. Kozłowski*

Kartka od żołnierza KCh z życzeniami do ojca KCh, Łódź, czerwiec 1945 r.

Lipiec 1944 r.

W lipcu 1944 r. jednostki AK kontynuowały realizację planu „Burza” zainicjowanego w styczniu na Kresach. Zakładał on wyzwolenie terytorium Polski od wojsk niemieckich, w chwili ich wycofywania się pod naciskiem ACz i wystąpienie wobec Sowietów w roli gospodarza. Było to szczególnie ważne w momencie powołania w Moskwie 21 VII 1944 r. Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego (PKWN), traktowanego przez Józefa Stalina jako jedyną legalną władzę na terytorium wyzwolonej Polski. W tym okresie żołnierze AK brali udział w wyzwoleniu szeregu miejscowości po zachodniej stronie Bugu. Tylko na Lubelszczyźnie wspólnie z jednostkami sowieckimi ogarnięto 25 miast i miasteczek. Jednak zaraz za sowieckimi jednostkami frontowymi pojawiały się oddziały Ludowego Komitetu Spraw Wewnętrznych (NKWD) i tzw. Smerza (kontrywywiadu ACz), które okrajały i rozbrajały polskich partyzantów. Dowódców AK wywołano w głąb Związku Sowieckiego, zaś żołnierzom dawano alternatywę: wstąpienie do „ludowego” wojska lub deportacja.

Żołnierze AK marszująca do wyznaczonych miejscowości Lubelszczyzny w ramach „Burza”, koniec lipca 1944 r.

Żołnierze 1 Armii WP na ul. Grodzkiej w Lublinie, koniec lipca 1944 r.

Żołnierze 1 Armii WP, Lubelszczyzna

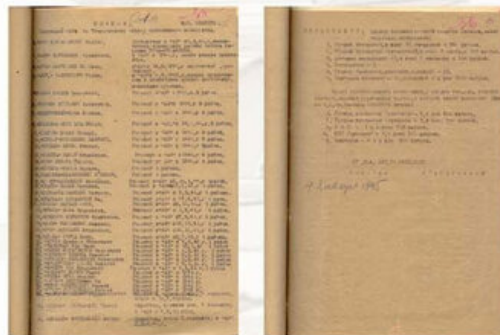

Sowieccy doradcy

Centralnym organem władzy bezpieczeństwa Związku Radzieckiego był NKWD. Po reformie strukturalnej w 1941 r. część jego zadań przejął Ludowy Komisariat Bezpieczeństwa Państwowego (NKGB), który samodzielnił się w 1943 r. Na przełomie 1942 i 1943 r. utworzono tzw. Smierza, który uległ likwidacji w 1946 r. Wtedy także NKWD przekształcono w Ministerstwo Spraw Wewnętrznych (MWD). Na czele NKWD stali kolejno: Henryk Jagoda (do 1936 r.), Nikołaj Jęzow (do 1938 r.) i Ławrientij Beria (do 1946 r.). W celu rozbudowy i wzmocnienia polskiego aparatu bezpieczeństwa oraz kontroly wywiadu WP, w lutym-marcu 1945 r. przy Ministerstwie Bezpieczeństwa Publicznego (MBP) oraz Ministerstwie Administracji Publicznej (MAP) powołano instytucję doradców NKWD-NKGB i Ludowego Komisariatu Obrony (NKO). Całością zainstalowanego na terytorium „aryzowanej” Polski sowieckiego aparatu bezpieczeństwa kierował gen. Iwan Aleksandrowicz Sielow. Podlegały mu wojska tzw. Smierza spełniające rolę jednostek zaporowych (ochraniających tyły nacierających armii), a od 13 X 1944 r. stornowana w Lublinie do zwalczania podziemia antykomunistycznego Zbiórca 64. Dywizja Wojsk Wewnętrznych NKWD.

Zbiórca 64 NKWD. fot. mackery/Retronost

Wzrost oddziału 44 Okręgu Terenowego Lubelski (specjalny pododdział 18 pułku Wojsk Wewnętrznych NKWD) czerwiec 1945 r.

Mapa planu Terenowego Lubelski i otaczającego go obszaru (z wyjątkiem i z wyjątkiem) oddziału 44 (Lubelski) Armii Pomocniczej (LWP), sporządzona na podstawie planu miasta Lublina 1945 r.

Na straży bezpieczeństwa

W dniu 21 VII 1944 r. jako jeden z 13 resortów PKWN utworzono Resort Bezpieczeństwa Publicznego (RBP), powołany formalnie do ochrony bezpieczeństwa państwa, faktycznie służący likwidacji wszelkich form oporu w okresie powstania i utrwalenia władzy komunistycznej w Polsce. Od stycznia 1945 r. przyjął on nazwę MBP, przekształconego w grudniu 1954 r. w Ministerstwo Spraw Wewnętrznych (MSW) i Komitet do Spraw Bezpieczeństwa Publicznego. Do 1954 r. jego działalność kierował gen. dyw. Stanisław Radkiewicz. Podlegały mu Wojewódzkie, Miejskie i Powiatowe UBP tworzone natychmiast po wkroczeniu ACz na ziemie polskie na zachód od Buga. Pierwszymi funkcjonariuszami UBP byli przede wszystkim działacze komunistyczni przeszkoleni przez NKWD w Związku Sowieckim tzw. kultywanci oraz byli partyzanci Armii Ludowej (AL) i członkowie Polskiej Partii Robotniczej (PPR). Oprócz tego z NKWD został oddelgowany do MBP kilkusetosobowy korpus oficerów, którzy występowali jako doradcy tzw. szowinecy, mający faktycznie decydujący wpływ na działalność poszczególnych urzędów. Pierwszoplanowym zadaniem komunistycznego aparatu bezpieczeństwa w Polsce była likwidacja podziemia niepodległościowego, ponadto zwalczanie przeciwników politycznych PPR, później walka z Kościołem katolickim, a po 1956 r. w ramach Służby Bezpieczeństwa (SB) również zwalczanie opozycji demokratycznej.

Zobowiązanie współpracy z MBP Łódź, 11 IV 1945 r.

Funkcjonariusze Wojewódzkiego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego (UBP) w Łodzi, 1944 r.

Koncert i Światły obchód MBP w Łodzi, 1944/1945 r.

Milicja Obywatelska (MO) powołana do życia dekretem PKWN z 7 X 1944 r. została automatycznie podporządkowana RBP. Pierwszym komendantem głównym MO był gen. bryg. Franciszek Jóźwik; były szef Sztabu Głównego AL. Do 1954 r. podlegała MBP, potem MSW. Obok pilnowania porządku publicznego, zwalczania przestępczości, milicja brała także udział w akcjach przeciwko podziemiu antykomunistycznemu, a w późniejszym okresie opozycji politycznej i tłumieniu protestów społecznych. Rozwiązana w 1990 r.

Wspomnieli z ulicy Łódzkiej, Krzyż Gwardii, 408 MO w Łodzi, 1939 r.

Dyplom uznania dla pobawiana (PMB) przy Komisji Terenowej Obywatelskiej w Łodzi, 21 II 1939 r.

Ochotnicza Rezerwa Milicji Obywatelskiej (ORMO), organizacja ochotnicza i społeczna powołana do życia uchwałą Rady Ministrów z 21 II 1946 r. Powstała, w celu przygotowania rezerwy kadrowych dla MO oraz udzielania jej daleko idącej pomocy w zwalczaniu wszelkich przejawów działalności antypaństwowej. W okresie PRL brała udział w zwalczaniu opozycji demokratycznej. Rozwiązana w 1989 r.

Ochotnicy ORMO z Łodzi, 1946 r.

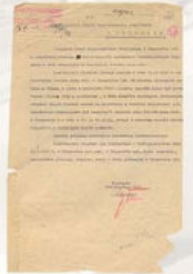
Początki bezpieki tomaszowskiej

sierpień 1944 – sierpień 1945 r.

Aleksander Żebrun, chor./płt. UBP, ur. w Tomaszowie Lubelskim, prawdopodobnie narodowości ukraińska, pochodzenie robotnicze, z zawodu szewc, przynależność partyjna – Komunistyczna Partia Polski (KPP). W okresie międzywojennym więziony za działalność komunistyczną. Od 31 VIII 1944 r. kierownik Państwowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego (PUB) w Tomaszowie Lubelskim; od 7 II 1945 r. kierownik PUB w Lubartowie; od 1 VIII 1945 r. kierownik PUB w Puławach; od 16 I 1946 r. p.o. kierownika Sekcji 2, Wydziału IV WUBP w Lublinie; od 1 VI 1946 r. szef referat Sekcji 2, Wydziału IV Departamentu V MBP, zastępca kierownika Sekcji 2, Wydziału IV Departamentu V MBP; od 1 I 1948 do 30 IX 1951 r. kierownik Sekcji 2, Wydziału IV Departamentu V MBP. Dalej przebieg służby nie znany.

Fragment raportu kierownika PUB w Tomaszowie Lubelskim do WUBP w Lublinie z datą 17 IX 1944 r.

Forma kierownika PUB w Tomaszowie Lubelskim do WUBP w Lublinie w sprawie zamachu na kierownika Agp (Głowiak), 24 IX 1944 r.

Mikołaj Głowacki

Mikołaj Głowacki — (1915), ur. w Tomku (Polska), poddawania narodowości ruska, pochodzenie chłopskie, wykształcenie – pięć klas szkoły powszechnej, z zawodu robotnik. Od 1934 r. członek Komunistycznego Związku Młodzieży Zachodniej Ukrainy (KZMZU). Aresztowany za działalność komunistyczną w wrześniu 1936 r. i skazany na pięć lat więzienia. Więziony do wybuchu wojny w 1939 r. Od października 1939 r. w Związku Sowieckim. Od 1940 r. w Hrubieszowskim, w 1941 r. aresztowany przez Niemców i więziony w obozach koncentracyjnych. Po wyzwoleniu, od sierpnia do września 1943 r. policjant ukraiński na służbie niemieckiej w Hrubieszowie. Po wkroczeniu AK pracował w Komendzie Powiatowej MO w Tomaszowie Lubelskim, zajmując stanowisko zastępcy komendanta powiatowego. Od 15 IX 1944 r. funkcjonariusz PUB w Tomaszowie Lubelskim. Po zamachu na kierownika PUB Aleksandra Żebruna kierował urzędem od 12 XI 1944 do 22 XII 1944 r., jako pełniący obowiązki. Zwolniony z UBP za to, że był policjantem ukraińskim na służbie niemieckiej. Wyjechał do Związku Sowieckiego. Dalej losy nieznane.

Fragment pisma kierownika Wydziału Personalnego RPB do WUBP w Lublinie w sprawie zwolnienia M. Głowackiego z funkcji pełniącego obowiązki kierownika PUB w Tomaszowie Lubelskim, 21 XII 1944 r.:

"(...) Po raniu (...) Żebruna, w Tomaszowie p.o. kierownika tamtejszego UBP został (...) Głowacki Mikołaj, który w 1941 r. należał do policji niemieckiej. (...) Głowacki mówi że współpracując z Niemcami przed tym w organach wywiadu sowieckiego wstąpił tam wykonując ich dawne polecenia i powołał się na ludzi którzy mogą to potwierdzić. Po wyjaśnieniu tej sprawy (...) z odpowiednimi organami fakt ten nie może być potwierdzony. Wobec czego należy (...) Głowackiego Mikołaja natychmiast zwolnić ze służby bezpieczeństwa. O wykonaniu tego polecenia samodzielną specjalnym listem".

Stefan Maćko — (1919–1945), ppłk. UBP, ur. w Kłodach, pow. Wilejka, narodowości polska, pochodzenie chłopskie, wyznanie rzymskokatolickie, wykształcenie podstawowe, z zawodu rolnik. Od 15 X 1940 r. w AK. Od czerwca 1943 r. żołnierz 1. DP im. Tadeusza Kościuszki. 19 III 1944 r. skierowany na kurs kontrwywiadowców do Kujbyzowa. 21 VIII 1944 r. skierowany do WUBP w Lublinie, gdzie został wywiadowcą Sekcji 1. Wydziału I. 27 XII 1944 r. objął stanowisko kierownika PUB w Tomaszowie Lubelskim. Zginął 22 III 1945 r. w zasadce zorganizowanej przez oddział UPA pod Rudą Żurawiecką, pow. Tomaszów Lubelski.

Stefan Maćko

Fragment raportu kierownika PUB w Tomaszowie Lubelskim dotyczącego śmierci por. S. Maćko, 27 VI 1945 r.:

"(...) 22 III 1945 r. o godz. 9,00 rano (...) por. Maćko Stefan wraz z 15 funkcjonariuszami i dwoma szoferami, którzy pracowali w oddziale „Opole”, wyjechali maszyną w sprawach służbowych do (...) Tanowa, po załatwieniu swoich spraw (...) wracając tą samą drogą (...), odjechali około 500 m od Rudy Żurawieckiej, a około 2 km od Izbicy Koźlewieckiej, wówczas od strony Belca, za mostem w lesie banda bułwerów ukryła na szosach, zaczęli obstrzeliwać samochód z ciężkiej broni maszynowej, po strzelach samochód wpadł do rowu (...), 1 funkcjonariuszy PUB ocialo i następną szofer, umundrowanie i obwie z pomordowanych pociągali, a samochód spalono".

Hipolit Wojta, ps. „Białego"

Hipolit Wojtas — (1921–1946), chor. UBP, ur. w Woźniczynie, pow. Tomaszów Lubelski, narodowości polska, pochodzenie chłopskie, bezwyznaniowiec, wykształcenie podstawowe, z zawodu rolnik, przed wojną członek Stronnictwa Ludowego (SL). Od 1940 r. żołnierz Batalionów Chłopskich (BCCh). W UBP od 15 IX 1944 r.; funkcjonariusz Sekcji 2, PUB w Tomaszowie Lubelskim; od 17 III 1945 r. zastępca kierownika PUB w Tomaszowie Lubelskim; od 23 III 1945 r. kierownik PUB w Tomaszowie Lubelskim; od 20 VIII 1945 r. kierownik PUB w Łukowie. Zabity 26 I 1946 r. przez oddział WIn Juliana Wocha „Białego” podczas ataku na PUB w Łukowie.

Zwalczanie reakcji

Bezimiennie

List gończy WUBP w Lublinie zesłany 9 XII 1946 r. do Powiatowych UBP w woj. lubelskim za działaczami W/N: Stefanem Sieńko „Wiktorem”; szefem wywiadu i propagandy w W Zarządzie Głównym W/N, po aresztowaniu w 1948 r. zwerbowanym przez UBP, szefem prowokacyjnej V Komendy W/N, Adamem Obarskim „P-1”, członkiem W Zarządu Głównego W/N, Wacławem Dąbrowskim „Aja”, komendantem Obwodu Hrubieszów W/N i Marią Spajko.

Od momentu powstania aparatu Bezpieczeństwa Publicznego jednym z głównych jego zadań było zwalczanie podziemia niepodległościowego, w romiekturze resortu i w propagandzie określanego mianem „reakcji”. W tym celu stosowano różne metody, np.: obserwację agenturalną (z wykorzystaniem sieci agentów i informatorów), prowokację, obławę i in.

Strajka, fot. niezidentyfikowana

Arrestacja, fot. niezidentyfikowana

13 VI 1946 r. koło leśniczówki Sołczyn Borowcy pow. Grajewo, został rozbity przez grupę operacyjną PUBP MO z Grajewa, oddział partyzantki Tadeusza Orłowskiego „Or-Orka”, działający od grudnia 1945 r. do czerwca 1946 r. na pograniczu pow. Grajewo i Augustów. W walce poległy trzy osoby, w tym dowódca, a do niewoli dostało się osiem partyzantów. Likwidacja oddziału została poprzedzona działaniami agenturalno-operacyjnymi (do oddziału wprowadzono agenta, najbliższego członka rodziny dowódcy oddziału).

Obława grupy operacyjnej PUBP MO przy wsiach parafialnych w pow. Ostrowiec „Or-Orka”, 19 VI 1946 r.

Obława grupy operacyjnej na mapie obławowa, fot. niezidentyfikowana

Mapa terenów Ziemi Rzeszowskiej „Jaska” z sierpnia 1943 r. – Mapy terenów Ziemi Rzeszowskiej „Jaska” z sierpnia 1943 r. – Mapa terenów Ziemi Rzeszowskiej „Jaska” z sierpnia 1943 r. – Mapa terenów Ziemi Rzeszowskiej „Jaska” z sierpnia 1943 r.

Brak możliwości przy zdjęciu „Jaska”

Manipulacja

Częstą praktyką stosowaną przez funkcjonariuszy UBP była manipulacja faktami, czego dobitnym przykładem są prezentowane poniżej fotografie przedstawiające tę samą sytuację, jednak opatrzone diametralnie różnymi opisami. Faktycznie ukazują one ciała poległych 8 IX 1946 r. żołnierzy WNI z oddziału Antoniego Kopaczewskiego „Lewa”.

*„Lew” - kwatera „Lewa”, 8 IX 1946 r.
w dniu 8.9.1946 r.
9) „Sępolski” pr. „Młotek”
1) „Dziuba” = „Włocławek”
2) „Pobocki” = „Sobolewski”
3) „Kopaczewski” = „Lewa”
4) „Kwiatkowski” = „Lewa”*

Fotografia udzielił operatorem podobnym opisanie przez funkcjonariuszy UBP. Zdjęcia kwatery z kwaterą
wycięte w dniu 8.9.1946 r. 1) Sępolski pr. Młotek, 2) Dziuba = Włocławek, 3) Pobocki = Sobolewski, 4) Lewa
= Kopaczewski, 5) Kwiatkowski = Lewa.

8 IX 1946 r. w Igraslinie, pow. Krasnostaw, podczas obławy przeprowadzonej przez grupę operacyjną złożoną z funkcjonariuszy UBP, MO i żołnierzy Korpusu Bezpieczeństwa Wewnętrznego (KBW) w zabudowaniach Józefa Dziachana został zlikwidowany oddział WNI „Lewa” wchodzący w skład grupowania mjr. Hieronima Dekusowskiego „Zapory”. Podczas walki poległo sześciu partyzantów, w tym dowódca oddziału – „Lewa”, a także troje członków rodziny Józefa Dziachana, w tym czteroletnia córka. Ponadto aresztowano trzy osoby związane z oddziałem. Ze strony grupy operacyjnej rany odniosło dwóch jej członków.

*3/1
ponadto w dniu 8 IX 1946 r.
zob. powyższe kwatera „Lewa”
po wykopaniu*

Fotografia udzielił operatorem podobnym opisanie przez funkcjonariuszy UBP.
ponadto w dniu 8 IX 1946 r. zob. powyższe kwatera „Lewa” po wykopaniu.

Spoleczność ukraińska

Obiektem zainteresowania pracowników Biuletyniwa Publicznego na Lubelszczyźnie, oprócz rodzimego podziemia niepodległościowego i legalnej opozycji – Polskiego Stronnictwa Ludowego (PSL) Stanisława Mikolajczyka, stała się po 1944 r. działalność Organizacji Narodowców Ukraińskich (OUN) i jej zbrojnego ramienia UPA, oraz współpraca środowisk ukraińskich z Niemcami w czasie wojny. Z tego okresu pochodzi gros dokumentów i fotografii gromadzonych najczęściej podczas rewijów w mieszkaniach aresztowanych za współpracę lub przynależność do OUN-UPA (np. zbory fotografi rodzinnych, w tym liczne zdjęcia z okresu międzywojennego i okupacji niemieckiej) lub znalezionych przy zabitych partyzantach, bądź w ich kryjówkach. Oprócz tego w archiwach służb specjalnych znajdowały się fotografie wykonane przez pracowników resortu na miejscu zdarzenia, np. w Hrubieszowie (1946 r.), czy rok później w Jabłonkach.

Człowiek, a wójt w okolicach ukraiński Polki Romanowicz, około 1947 r.

Człowiek „Przemysły” ukraiński organizacja społeczno-kulturalna, około 1947 r.

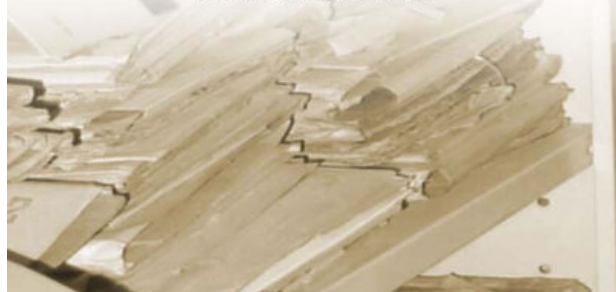
Handwritten text in Cyrillic script, likely a note or document related to the photograph.

Partyzant UPA, 1947. Według opisu rodziny, którego nie udało się znaleźć, prawdopodobnie jest to młody Bohdan Gwóźdź (Lubelski, Hrubieszów, 1917-1947) i ostatni dowódca 20. 10. 1947 r. w wieku 29 lat. Wzrost 1,70 m.

Handwritten text in Cyrillic script, likely a note or document related to the photograph.

Wzrost 1,70 m. Wzrost 1,70 m. Wzrost 1,70 m.

W imieniu...

Tadeusz Szych „Budy” — (1926–1995), ur. w Leonowie, pow. Lubartów, narodowość polska, pochodzenie robotnicze, wyznanie rzymsko-katolickie, wykształcenie — cztery klasy szkoły powszechnej, bez zawodu i majątku. Od października 1946 r. żołnierz WRM. Początkowo w oddziale kpt. Stanisława Łukaszka „Rysia” ze zgrupowania mjr. „Zapory”. Nieujawniony wiosną 1947 r. W okresie poamnestyjnym żołnierz oddziałów winowatych dołączających na Lubelszczyznę, m.in. Mieczysława Pruszkiewicza „Kędziorka”, Janusza Godziewskiego „Jordana”. Zatrzymany 8 IV 1954 r. w Młotyczu, pow. Lublin przez grupę operacyjną WP. Podczas walki został kilkakrotnie ranny. Wyrokiem WSR w Lublinie 30 IV 1955 r. skazany na karę śmierci. 27 X 1955 r. powieszony w Pomieszczeniu gospodarczym więzienia w Chełmie.

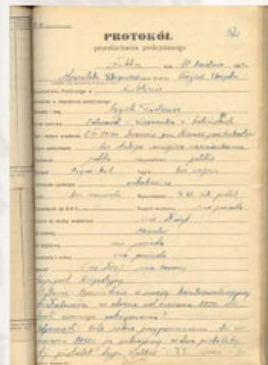

Wyrok i nakazanie sądu WSR w Lublinie datowanego 30 kwietnia 1955 r.

Fragment wyroku w sprawie Tadeusza Szycha wydanego przez WSR w Lublinie 30 IV 1955 r.:

„[...] W imieniu Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (...) Wejskowy Sąd Rejonowy w Lublinie (...) orzekł (...) Ok[ar]szonego Szycha Tadeusza uznaje się winnym. Re[...] od jesieni 1946 r. do 8 kwietnia 1954 r. na terenie woj. Lublin w zamiarze obalenia przemocy ustroju Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej brał udział w kontrrewolucyjnych swiątkach „Mianowicie w winowatkiej bandzie „Rysia” „Zapory”, „Kędziorka”, „Jordana” (...) jako członek tych band (...) i na to skazał na mocy art. 84. § 2. KKWP na karę śmierci”.

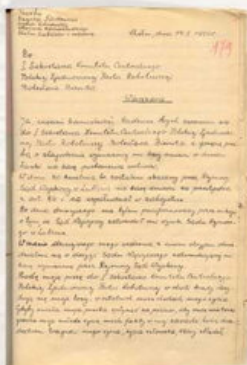
Art. 86 § 2. Kodeksu Karnego WP wprowadzonego Dekretem PKWN 23 IX 1944 r. przewidywał karę śmierci w stosunku do tych osób, które usiłują przemocą zmienić ustroj państwa polskiego.

Fragment protokołu przesłuchania Tadeusza Szycha w WSR w Lublinie, 10 IV 1955 r.

Fragmenty próby o ulaskawienie skierowanej przez Tadeusza Szycha do I Sekretarza Komitetu Centralnego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej (KC PZPR) Bolesława Bierutia w dniu 14 X 1955 r. z więzienia w Chełmie:

„[...] 30 kwietnia br. [1955] zostałem skazany przez Rejonowy Sąd Wojskowy w Lublinie na karę śmierci (...), 16 dnia dniesiejszego [14 X 1955 r.] nie byłem poinformowany przez nikogo o tym, iż Sąd Najwyższy zatwierdził mi wyrok Sądu Rejonowego w Lublinie. (...) Głęboki ból, jaki odczuwam na wszystko, czego się wobec Polski Ludowej dopuściłem jest jakimś z osamotnienia. Nie dzisiaj dopiero zrozumiałem rozmiar moich win. (...) Ja nie zdawałem sobie mając lat 20 sprawy z tego, na jaką wkruszałem drogę (...). Władze bezpieczeństwa posiadają dostateczną ilość dowodów na to, że byłem jednym z marzycieli w rękach przgrzdówców band. (...) Cała moja mądralnia mawarta jest w słowach, jakie wypowiedział I Sekretarz Komitetu Centralnego PZPR do przedstawicieli Polonii zagranicą, że „Polska Ludowa jest ojczyzną, jest matką wszystkich Polaków, Polską Ludową rządzą cały naród polski, a naród polski jest wielkoduszny i wspaniałomyślny i wiele potrafi przebaczyć (...). Ja, który nawiniłem wobec Polski Ludowej (...) proszę gorąco I Sekretarza (...) o złagodzenie mi w drodze łaski kary śmierci na karę pozbawienia wolności. (...) moja próba do ostatniego tchnienia będą starał się spłacić dług jaki naciągnąłem wobec naszej Ludowej ojczyzny”.

Fragment listu skierowanego do I sekretarza KC PZPR Bolesława Bierutia, 14 X 1955 r.

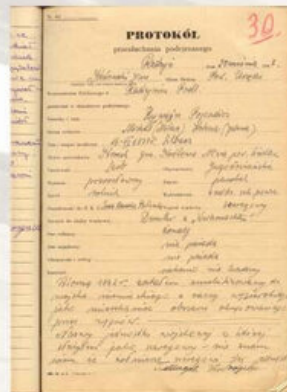

Zaproszenie o wybaczenie wyroku śmierci skierowane przez Prokuraturę Powszechną w Lublinie do Naczelnego Prokuratora w Lublinie, 11 XI 1955 r.

W imieniu...

Żywijn Proszak — (1921), ur. w m. Słobcz, powiat Sieradzka (Jędrzejów), narodowość serbska, pochodzenie chłopskie, wyznanie prawosławne, wykształcenie — cztery klasy szkoły powszechnej, z zawodu rolnik, bez majątku. W marcu 1942 r. zmobilizowany do armii węgierskiej. Służył na froncie wschodnim. W czerwcu 1944 r. w trakcie postoju w Wędrzycau Podlaskim nawiązał kontakt z miejscowym podziemiem, a następnie zdezerterował z wojska i przyłączył się do oddziału partyzanckiego AK Stefana Wyrzykowskiego „Zenona” operującego w okolicach Wędrzyca. Po wkróceniu AK na Lubelszczyznę służył przez 103. ugrupował się, pracował jako robotnik rolny. W 1946 r. wyruszył w drogę do Jugosławii, dotarł do Austrii, skąd zwrócił do Polski. Od połowy października 1946 r. członek bandy rabunkowej. Aresztowany 9 IX 1947 r. w Krasuku, pow. Siedlce. Wyrokiem WSR w Lublinie 22 XII 1947 r. skazany na karę śmierci. Prezydent RP decyzją z 30 XII 1947 r. na mocy łaski złagodził karę śmierci do kary dożywotniego więzienia. Na podstawie amnestii z 22 XI 1952 r. WSR w Lublinie zmniejszył wymiar kary do 12 lat więzienia. Zwolniony 19 III 1955 r., zamieszkał w Państwowym Gospodarstwie Rolnym (PGR) Długie, pow. Szargod Szeceński. Dalże losy nieznane.

Fragment protokołu przesłuchania Żywijna Proszaka w PGR w Radozynie-Podlaskim, 30 IX 1947 r.

Fragmenty wyroku w sprawie Żywijna Popadicza wydane przez WSR w Lublinie 22 XII 1947 r.:

„[...] W imieniu Rzeczypospolitej Polskiej [...] Wojskowy Sąd Rejonowy w Lublinie (...) orzekł, (...) Popadicza Żywijna uznaje się winnym (...), że od połowy października 1946 r. do dnia 9 IX 1947 r. na terenie pow. Siedlce bez prawnego zezwolenia władzy przechowywał szkatułę do użytku pistoletów belgijski (...) i osiem sztuk amunicji (...), że w dniu 7 XI 1946 r. (...) pod groźbą ujęcia broniabrał w celu przywłaszczenia dwa konie z uprzęgą i wozem oraz przelicznik (...), że wsi Jelsnica, pow. Radzyń (...), że w dniu 11 I 1947 r. (...) pod groźbą ujęcia broniabrał w celu przywłaszczenia jeden garnitur męski, parę spodni do butów, parę spodni do kamazjy, parę butów damskich, pierścioneł kłoty i około 1 kg wazy (...) we wsi Jelsnica, pow. Radzyń (...), że w dniu 24 VI 1947 r. (...) pod groźbą ujęcia broniabrał w celu przywłaszczenia dwa metry sznoka (...) we wsi Jelsnica, pow. Radzyń (...), i że to skazał (...) na zasadzie art. 259, KK (...) na karę śmierci”.

Art. 259. Kodeksu Karnego z 1932 r. stanowił, że: „Jako zabiera innej osobie cudze mienie ruchome w celu przywłaszczenia, używając przemocy albo groźby, użyciem natychmiastowego gwałtu na osobie albo doprowadzając człowieka do stanu nieprzytomności lub bezbronności podlega karze więzienia”. Niniejszy artykuł przewidywał jedynie karę więzienia za wymierzenie czynu, jednakże na mocy dekretu z 16 XI 1945 r. o postępowaniu dorabnym wypływającym z niego sankcja ulegała zaostrzeniu do kary śmierci włącznie.

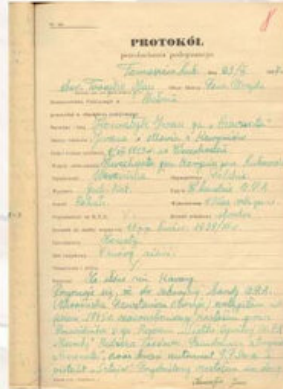

Protokół przesłuchania i pobliższy amnestii orzeczenia Żywijna Popadicza skazanego przez Prokuraturę Rejonową w Lublinie do WSR w Lublinie, 4 III 1952 r.

Zawieszenie w drodze Prezydium RP Rejonowej Sądowej i Zarządzenia kary śmierci na karę dożywotniego więzienia skazanego przez WSR w Lublinie do rezerwy więzienia w Lublinie, 1 I 1948 r.

W imieniu...

Iwan Kowaluk vel Władysław Kowalski „Carnota” — (1913-1947), ur. w Werchracie, pow. Lubaczów, narodowość ukraińska, pochodzenie chłopskie, wyznanie greckokatolickie, wykształcenie — cztery klasy szkoły powszechnej, z zawodu rolnik. Służbę wojskową odbywał w 40. pułku piechoty (pp) we Lwowie. We wrześniu 1939 r. brał udział w obronie Warszawy. Od lata 1945 r. referent wojskowy oddziału samoobrony kucyka Werchrackiego 5. Rejonu Okręgu II OUN. Ujęty 15 IX 1947 r. w rejonie Siedlik, pow. Tomaszów Lubelski przez grupę operacyjną UB-WP 8 X 1947 r. wyrokiem WSR w Lublinie na seji wyjazdowej w Tomaszowie Lubelskim skazany na karę śmierci. Rozstrzelany 29 X 1947 r. w więzieniu w Zamostcu.

Fragment protokołu zatrzymania Iwana Kowaluka, 15 IX 1947 r.

„[...] W czasie przeprowadzanej operacji na terenie powiatu tomaszowskiego, przeciwko graniczącej bandzie UFA przez żołnierzy grupy operacyjnej Wojska Polskiego i Funkcjonariuszy UB w dniu 15 IX 1947 r. w lesie pomiędzy wsią Siedlika - Horajec [Horaj] odkryto bunkier, w którym przechowywali się członkowie ubrojonej bandy UFA, bandytyw skuszone do wyjścia z bunkra, zatrzymani zostali dowódca bandy Kowaluk Iwan ps. „Carnota”, przy którym skwestionowano broń”.

Fragment protokołu zatrzymania Iwana Kowaluka w RP w Tomaszowie Lubelskim, 15 IX 1947 r.

Symbole oznaczające obywatela Iwana Kowaluka wpisane na listę wyborców: Władysław Kowalski.

Art. 85. Kodeksu Karnego WP stanowi, że: „kto usiłuje pozbawić państwo polskie niepodległego bytu lub oderwać część jego obszaru podlega karze więzienia od lat 10 do 15, albo karze śmierci”.

Fragment wyroku w sprawie Iwana Kowaluka wydanego przez WSR w Lublinie na seji wyjazdowej w Tomaszowie Lubelskim 8 X 1947 r.:

„[...] W imieniu Rzeczypospolitej Polskiej (...) Wojskowy Sąd Rejonowy w Lublinie na seji wyjazdowej w Tomaszowie Lubelskim (...) oskarżonego Iwana Kowaluka Iwana winnym (...), że od latw 1945 r. do 15 IX 1947 r. na terenie powiatów tomaszowskiego i lubaczowskiego brał udział w nielegalnej organizacji UFA usiłującej oderwać część państwa polskiego (...) i na to oskarż. na mocy art. 85. KKWP (...) na karę śmierci”.

Decyzja Prezydenta RP o nieskorzystaniu z prawa łaski:

„Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej decyzją z dnia 15 X [19]47 r. nie skorzystał z prawa łaski w stosunku do Kowaluka Iwana (...). Wyrok podlega wykonaniu. Podstawa: sygnogram sześć separ[imamentu] Służby Opaw[roś]ciwości MGW [Ministerstwa Obrony Narodowej] z dnia 18 X [19]47 r.”

Protokół wykonania wyroku śmierci na Iwanie Kowaluku, wykonany w Zamostcu, 29 X 1947 r.

Zawiadomienie

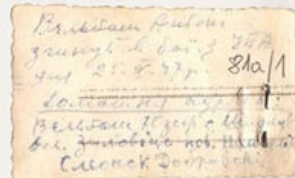
26 IV 1947 r. poprzez strukturę OUN-UPA Ukrainki Czerwony Krzyż (UCRk) do siedziby Polskiego Czerwonego Krzyża (PCK) w Hrubieszowie przysłano zawiadomienie o śmierci oficera WP, który poległ 25 IV 1947 r. w starciu z partyzantami UPA w m. Liwcz, pow. Hrubieszów.

Telefogram z Komendy Wojewódzkiej MO w Lublinie do Wojewódzkiego USB w Lublinie, 27 IV 1947 r.:

„[...] W dniu 25 IV [19]47 r. o godz. 20.10 WP stacjonujące w Warężu, pow. Hrubieszów wraz z MO i OBRMO wyjechali na akcję furmankami w odległości siedmiu kilometrów od Waręża do wsi Liwcz. [gdzie] natknęli się na zasadkę bandy UPA. Po godz[isnej] walce z bandą zmuszono bandę do wycofania się z tej wsi. Podczas walki został zabity por[ucznik] WP i dwóch furmanków cywilnych, przy czym banda zabrała jedną krowę i parę koni. Bliży bandy nie ustalono.”

Artem Włogacz oficer 6. pp 3. DP

Notatka, zawierająca prośbę o udzielenie pomocy w sprawie zidentyfikacji. Złożona przez Artema Włogacza w siedzibie PCK, dnia 25 IV 1947 r. Adres: Komenda Wojewódzkiej MO w Lublinie, Lublin, Lublin, Lublin

Dział zawiadomienia o śmierci w języku polskim i ukraińskim

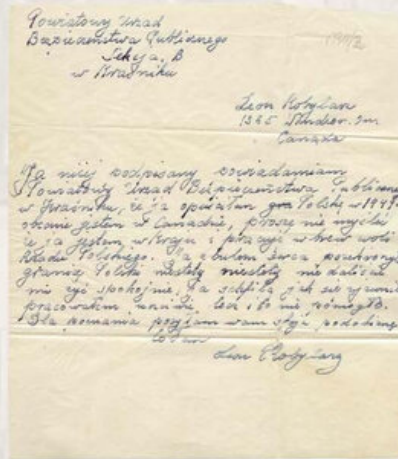
List z Kanady

Leon Kobylarz

Leon Kobylarz „Dab” — (1914), ur. w Dąbrówce, pow. Krańsk, do 1948 r. zamieszkały w Krepicach, pow. Gdańsk. W okresie międzywojennym członek Kółka Młodzieży Wielkiej „Wici”. W latach 1935–1936 służył w 24. pułku ułanów w Krańsku. W czasie okupacji żołnierz Narodowych Sił Zbrojnych (NSZ), komendant placówki w Potoku-Starach, następnie w oddziale Wacława Piotrowskiego „Cichego”. Uczestnik starcia z oddziałem AL Feliksa Kozłowy „Bijakawicy” w Trzydniu Dużym, później walk pod Marynopolem z oddziałami AL Edwarda Gronczewskiego „Przeziorny”, Bolesława Kądziera (Kowalskiego) „Cienia” i Zbigniewa Pietrzyka „Zyski”. Po ucieczce z Kca żołnierz zgrupowania AK-Wilk „Złoty”. Ujętym się wiosną 1947 r. i wyjeżdżał na Pomorzę Gdańskie. W 1948 r. zatrzymany przez PUBP w Sopocie, zwolniony. W 1949 r. przedostał się na Zachód.

1345. Kopylarka przyjęty w 1952 r. z Kanady do PUBP w Krasniku

Fragment listu Leona Kobylarza przysłanego z Kanady do PUBP w Krasniku we wrześniu 1952 r.:

„[...] Ja misz podpisanym powiadaniem Powiatowy Urząd Bezpieczeństwa Publicznego w Krasniku, że ja opuściłem Polskę w 1949 r. Obecnie jestem w Kanadzie, proszę nie myśleć, że ja jestem w kraju i pracuję wbrew woli rządu polskiego. Ja z bólem serca przekroczyłem granicę Polski, niestety nie daliśmy mi spó w spokoju. Ja z chwilą jak się ujawniłem pracowałem uczciwie lecz i to nie pomogło. Dla poznania przysłał wam swoją podobiznę.

Czołem
Leon Kobylarz*.

Kopie

Szpiedzy

W latach 1944-1954 zwalczanie szpiegów znajdowało się w gestii Departamentu I MBP. W tym czasie na szczeblach wojewódzkim i powiatowym, w ramach odpowiednich urzędów funkcjonowały: Wydział I, Sekcja 1., a później Referat 1. W grudniu 1954 r. nastąpiły zmiany strukturalne, w wyniku których stworzono Komitet do Spraw Bezpieczeństwa Publicznego, dysponujący swymi odpowiednikami w poszczególnych województwach i powiatach.

Tosaki - obuwie

Opis sporządzony przez pracownika USB:

„Trzewiki wąskie. W obcasach znajdowała się skrytka, gdzie przechowywano materiały szpiegowskie. Do skrytki dostać się można przez oderwanie części obcasu przymocowanego kilkoma gwóźdźkami!”.

Elektryczna lampa

Opis sporządzony przez pracownika USB:

„Elektryczna lampa stołowa wykonana z drewna. Posiadała podwójne dno oraz była wydrążona w górnej części. Przechowywano w niej instrukcje szpiegowskie!”.

Puska z płynną czekoladą

Opis sporządzony przez pracownika USB:

„Puska z płynną czekoladą przelana w paczkę z zagranicy. Po otwarciu puski okazało się, że wewnątrz ukryte były dolary i instrukcje szpiegowskie. Wywołujący, aby zabezpieczyć te przedmioty przed zniszczeniem włożył je do konserwy!”.

W TAKI SPOBÓB JEDEN Z BALCÓW DOŚWIETLONYCH BYŁY SŁABY NA WIERZBIE WYKAZAŁO SIĘ, ŻE WŁAŚNIE W TYM MIEJSCU BYŁA UKRYTA INSTRUKCJA SZPIEGOWSKA. WŁAŚNIE W TYM MIEJSCU BYŁA UKRYTA INSTRUKCJA SZPIEGOWSKA. WŁAŚNIE W TYM MIEJSCU BYŁA UKRYTA INSTRUKCJA SZPIEGOWSKA.

Zdjęcie szpiegowskiej klatki - jeden z balców sporządzony przez funkcjonariusza USB

Zdjęcie wykonane w celu „rozpoznać” - aparatem fotograficznym „Sobol”. Zdjęci ten dostarczony jest do wykorzystania. Zdjęci figuranów będących w rozpracowaniu. Zdjęci bezsensowne, zdjęci wykonuje się w taki sposób, że zdjęcia nie można zobaczyć. Zdjęci wykonuje się w celu „rozpoznać” - aparatem fotograficznym.

Zdjęcie wykonane USB z obrazem 1948

Cud Lubelski 1949 r.

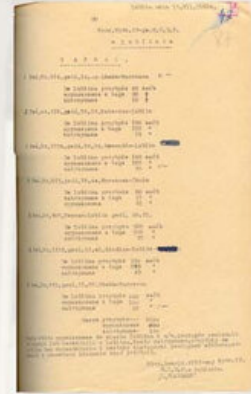
3 VII 1949 r. na obrzeżu Maki Boskiej w lubelskiej katedrze dostrzeżono cenną kryptę, którą powściągliwie zinterpretowano jako bę. Wiadomości ta szybko obiegła Lublin wywołując poruszenie wśród mieszkańców miasta, a wkrótce także Polski. Przez następne dni przed wizerunkiem gromadziły się tłumy, zarówno lublinian, jak i osób z innych części kraju. 10 lipca, według sprawozdania wojewody lubelskiego, przed świątynią zebrało się około 20 tys. osób. Odpowiedzią władz, które uniały te wydarzenia za „prowokację kleru”, był zorganizowany 17 lipca na Placu Litewskim wstęp potępiający oraz zakaz sprzedaży biletów osobom udającym się w tych dniach do Lublina. Ażwyczajowo również wielu uczestników wypadków oraz księży z lubelskiej katedry. Według oficjalnych danych wzniości pozbawiono ok. 600 osób, z których wiele stanęło przed sądem. W obliczu represji 8 sierpnia władze kościelne postanowiły zamknąć świątynię, co zahamowało ruch pielgrzymkowy.

Wzrost osób dotychczasowych podległych wydziałowi "Cudów Lubelski"

Karta identyfikacyjna (fotografia) grupy 'Cudów Lubelski' przed funkcjonariuszami UB w Lublinie podczas wyjazdów organizacyjnych z Lublina, 1949 r.

Raport dotyczący faktu przetrwania i skutków politycznych do Lublina w następstwie zamieszek przed funkcjonariuszami UB w związku z wypadkami Lubelski, 10 VII 1949 r.

Raport do szefa WUBP w Lublinie dotyczący zajść z 16 VI 1949 r. (Bole Chabo, Lublin, 28 IX 1949 r.):

„(...) Gdy oszofer Adamczyk wyjechał z ulicy Lubartowskiej i wjechał na ulicę Krakowskie Przedmieście, tam napotkano w [w]ielu tłum ludzi (...). Po przejeździe kilkunastu metrów dalej nie mógł już jechać, gdyż tłum fanatyków religijnych nie chciał ustąpić z drogi, a rozjuszeni tym studentami KUL-u zaczęli wznosić okrzyki »stój Żydzie dalej nie pojedziesz« tworząc w sobie barykadę (...). Studenti obokczyli wokół samochodu, a spośród nich rzucono okrzyki »wywrócić Żyda« (...). [Józef] Piłpocki [szef PUBP w Lublinie] został przyćmięty samochodem, spod którego wyderiał się i stanął na nim. Następnie studenci zaczęli wznosić okrzyki »zabić Żyda, zabić szefa UB« przy czym obrzucili Piłpocka kamieniami, na skutek czego ten ostatni doznał ciężkich obrażeń głowy i całego ciała i upadł na ziemię nieprzytomny. (...) dopiero po przybyciu plutonu z XV MO śmigłowisko zostało skłonięte do (...). Pan Piłpocki wisiał w powietrzu w niesamowitym tłum (...). Jechał przez lekkożyłne potraktowanie sytuacji wjechał (...) w tłum czym spowodował śmigłowce i przyćmił się do rosochocenia tłum przeciwko czynnikiem państwowym (...), wywołując wrogie nastroje, co wykorzystali reakcyjni kler przeciwko Polsce Ludowej”.

Józef Piłpocki

Józef Piłpocki — (1912), psor. AL, por. UBP ur. w Żdanem, pow. Krasnostaw, narodowość ukraińska, pochodzenie chłopię, bezwyznaniowiec, wykształcenie podstawowe, z zawodu stolarz, przynależność partyjna — Komunistyczny Związek Młodzieży Polskiej (KZMP), Komunistyczna Partia Zachodniej Ukrainy (KZUP), 1939: Polska Zjednoczona Partia Robotnicza (PZPR). W latach 1937-1938 więziony za działalność komunistyczną. Po wkroczeniu Sowietów we wrześniu 1939 r. służył w „czerwonej milicji”. Do kwietnia 1940 r. przebywał w Związku Sowieckim. Od 1943 r. partyzant AL. Okres służby w UB: I X 1944-1 VI 1950; funkcjonariusz Sekcji 4. PUBP w Krasnostawie; kierownik Kontroly (KW) i zastępca kierownika PUBP w Krasnostawie; od I VI 1945 r. kierownik KW i zastępca kierownika PUBP w Puławach; od 15 VII 1945 r. zastępca kierownika PUBP w Krasnostawie; od 1 IX 1946 r. referent Referatu 3. PUBP w Radymnie Podlaskim; od I VII 1948 r. słuchacz Szkoły Oficerów MBP; od 15 IX 1949 r. w dyspozycji szefa WUBP w Lublinie; od 1 V 1949 r. szef PUBP w Lublinie. Po 1950 r. wydalony ze służby.

Milenium

W 1966 r. odbywały się w Polsce obchody 1000-lecia Chrystu Polski. Uroczystości kościelne zaplanowane były na cały rok, a poprzedzone programem „Wielkiej Nowej Tyjalicja”, opracowanej przez kardynała Stefana Wyszyńskiego. Rozpoczęły się w Gnieźnie i Poznaniu w dniach 14-17 IV 1966 r., antronią peregrynującej ikony Matki Boskiej Częstochowskiej. Analogiczny przebieg miały obchody milenijne w poszczególnych diecezjach (w diecezji lubelskiej odbyły się one w dniach 5-6 VI 1966 r.). Władze państwowe czyniły wiele starań by utrudnić i zakłócić przebieg uroczystości religijnych. Począwszy od wprowadzania ograniczeń dotyczących np. rozdzielności poprzez nie wydanie zgody na przyjazd do Polski gajęcia Pawła VI, aż powołując się do kłakarskiego „zarchiwizowania” obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej. Ponadto uroczystościom kościelnym towarzyszyły oficjalne, państwowe obchody 1000-lecia Państwa Polskiego, wiele z nich z założenia miało stanowić konkurencję dla uroczystości kościelnych. Skutki tych zabiegów były odwrótne do zamierzonych. W nabożeństwach i procesjach odprowadzających obraz uczestniczyły tłumy wiernych. Przez cały ten czas przebieg wydarzeń był bacznie śledzony przez pracowników SB.

Procesja w czasie prania kopy obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej w katedrze św. Jakubego w Katowicach (Lubuski, 1966). 5 VI 1966.

Młoda kopia w Gnieźnie, 1966. 5 VI 1966.

Wywiad w sprawie...

Wskazywać należy, że...

...

...

Złota opiewająca 50 w okolicy... 7 VI 1966.

Raport... 7 VI 1966.

Handwritten notes on file folders, including names like "Mazurek", "Mazurek", "Mazurek" and numbers like "10332", "10333", "10334", "10335", "10336", "10337", "10338", "10339", "10340", "10341", "10342", "10343", "10344", "10345", "10346", "10347", "10348", "10349", "10350".

Marzec 1968 r.

Na znak protestu przeciwko zdjęciu inscenizacji „Dziadów” w reż. Kazimierza Dejmki, 30 i 1968 r. studenci warszawscy zorganizowali manifestację przed pomnikiem A. Mickiewicza. W obronie spektaklu oraz represjonowanych inicjatorów manifestacji, a zwłaszcza relegowanych z Uniwersytetu Warszawskiego (UW) Adama Michnika i Henryka Sztajflera, 8 marca na dziedzińcu UW odbył się wiec studencki. Jego uczestnicy zostali brutalnie zaatakowani przez siły milicyjne i tzw. aktywy robotnicze.

Zapoczątkowało to falę protestów, głównie studenckich w całym kraju. Protestujący domagali się zaprzestania represji wobec studentów, ograniczenia cenzury, przestrzegania podstawowych swobód obywatelskich; potępił brutalność milicji i kłamstwa w prasie na temat przyczyn protestów. Wystąpienia zostały skłonił do końca marca 1968 r. Represjom wobec uczestników protestów towarzyszyła kampania propagandowa, zawierająca elementy antysemitki i antyinteligencji.

Obok tego trybu studenckiego w „Marsu” miała miejsce czylika na wieckich stanowiskach partyjnych i państwowych, prowadzona pod hasłem „nadreprezentacji” osób pochodzenia żydowskiego.

Demonstracja studencka na terenie placu Mickiewicza w Lublinie

Demonstracja studencka pod Głównym Szkołem Uniwersytetu im. Marii Curie-Skłodowskiej (UMCS) „Chatka Żaka” w Lublinie

W Lublinie 11 marca o godz. 14:00 przed „Chatką Żaka” rozpoczął się wiec studencki z udziałem ok. 1000 osób, w tym uczniów szkół średnich. Około 15:00 policja zgromadzonych ruszyła w stronę gmachu Komitetu Wojewódzkiego PZPR, przed KUL, gdzie zatrzymała ich ORMO i tzw. aktywy robotnicze. Część demonstrantów rozemła się na wezwanie milicji, resztę rozpraszano biąc pałkami. Zatrzymano 39 uczestników wiecu, a poprzedniego dnia także cztery osoby kolportujące ulotki. 13 marca w „Chatce Żaka” odbyło się spotkanie studentów z przedstawicielami władz uczelni, organizacji partyjnych i młodzieżowych. Zakończyło się ono uchwaleniem rezolucji nawiązującej do ogólnopolskich postulatów studenckich.

Do końca marca 1968 r. w województwie lubelskim w związku z wydarzeniami marcowymi zatrzymano 65 osób. Postępowanie karne i karno-administracyjne objęło 34 osoby. Do kolegów skierowano 27 spraw.

W kraju za udział w zajściach do 27 marca zatrzymano 2591 osób. Sprawy 237 osób skierowano do sądów, a 512 do kolegów karno-administracyjnych.

Złapanie i zatrzymanie demonstrantów na terenie placu Mickiewicza w Lublinie

Kryptonim „Redaktorzy”

Podziemne Pismo Młodych Katolików „Spotkania” ukazywało się od października 1977 do jesieni 1988 r. (łącznie 35 numerów). W okresie tym twórcy go kładzie zostali poddani przez SB rozpracowaniu operacyjnemu pod krypt. „Redaktorzy”. Obok piśmiennicy także Biblioteka „Spotkania”, w której publikowano książki, oraz wydawnictwo „Editore Spotkania”, drukujące piśmiennicę w wersji dla emigrantów. W Lublinie działał też Klub Dyskusyjny „Spotkania” (w mieszkaniu Bożeny Wronkowskiej, pracownicy naukowego KUL). Redakcję piśmiennicy tworzyli: Janusz Krupski, Janusz Bazylio, Zdzisław Bradel, Stefan Szackowski, Wojciech Orzech, Józef Ruzar, Józef Cielkowski, Krzysztof Pacuśki. Inne osoby związane z piśmiennicą m.in.: Anna i Wojciech Samolińscy, Maciej Sobieraj, Jan Andrzej Stepek. Publikowali m.in.: Władysław Bartoszewski, Stefan Kisielewski, Jan Józef Lipiński, Tadeusz Mazowiecki, Adam Stanowski, ksiądz Józef Tischner, Karol Wojtyła oraz kilku publicystów ukraińskich i rosyjskich.

Jan Stepek — (1951–2000), ur. w Sanoku, absolwent historii KUL, członek redakcji Niezależnego Pisma Młodych Katolików „Spotkania”. W 1981 r. zatrudniony na etacie w Krajowej Komisji Porozumiewawczej Niezależnego Samorządowego Związku Zawodowego (NSZZ) „Solidarność” w Gdańsku. Od 21 IX 1982 do stycznia 1983 r. inżynierem. W 1983 r. wyemigrował do Francji, ale wciąż współpracował ze „Spotkaniami”. Był też korespondentem Radia Wolna Europa. W 1990 powrócił do Polski.

Zdjęcie z numeru 38 z okładką „Spotkania”, Lublin, 12 9 1980 r.

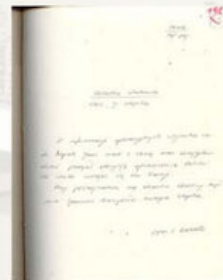
Tabliczka informacyjna podana studentom w celu zorientowania przez Lipska, 16 01 1982 r.

Fotka z projektu od Józefa Józefa dla Pisma „Spotkania”, wspaniały obiekt. Zdjęcie zostało zrobione w dniu 23 01 1982 r. w Lublinie przez samego współpracownika SB.

Zdjęcie z numeru 38 z okładką „Spotkania”, Lublin, 12 9 1980 r.

Karta informacyjna dotycząca informacji uzyskanych od samego współpracownika SB.

Fragment gipsu:

(...) Wracając możemy posłać otwarty tekst. Bazylio i Zygma siedzą w Włodawie. Krupa ukrywa się (...). Ja i Fawel (...). Jesteśmy na listach gończych. (...) Należy wydać specjalny, wojenny [numer „Spotkania”] poza numeracją. (...) Myślę, że Janusz K. myśli o tym. (...) propozycja (...) być spróbował potwierdzić listy (...) via B[azylio] W[łodawa] B[ezostan]. (...) Według wszelkich znaków na niebie i ziemi »czarownicy« myślał serio wsiąść się na Keociel. (...) Żeby wiedział jak ten kraj się zmieniał w ciągu kilku dni (...). P.S. Ilona i sowa Fawla są w ciąży. Pamiętaj o tym w okolicach czerwca/lipca”.

Z archiwum IPN...

Biuro Udostrępniania i Archiwizacji Dokumentów (BUIAD) jest jednym z trzech pionów Instytutu Pamięci Narodowej. Oddziałowe BUIAD w Lublinie gromadzi archiwalia od maja 2001 r. Przejęto wówczas m.in.: akta byłej Okręgowej Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (OKBZpNP) (rejstry miejsc i faktów zbrodni dokonanych na Lubelszczyźnie podczas okupacji niemieckiej, fotokopie i kserokopie dokumentów a także fotografie) oraz akta Sądu Rejonowego (Wojkowskiego Sądu Rejonowego, Specjalnego Sądu Karnego i Sądu Okręgowego).

We wrześniu 2001 r. zaczęły napływać pierwsze materiały z Archiwum Delegatury Urzędu Ochrony Państwa w Lublinie (akta operacyjne, administracyjne i personalne z lat 1944–1990 wytworzone przez były Wojewódzki i Miejski Urząd Bezpieczeństwa Publicznego, Powiatowe Urzędy Bezpieczeństwa Publicznego woj. lubelskiego, oraz Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych w Białej Podlaskiej, Chełmie, Lublinie i Zamościu) oraz akta Komendy Wojewódzkiej Policji w Lublinie (materiały administracyjne, akta osobowe funkcjonariuszy Milicji Obywatelskiej, Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego i Służby Bezpieczeństwa) i byłej Komendy Wojewódzkiej MO w Siedlcach.

Do połowy 2003 r. w lubelskim archiwum IPN znalazła się większość z planowanych do przejęcia materiałów tj. 2400 metrów bieżących akt, w tym z byłych służb specjalnych – ok. 460, policji – ponad 1500, aresztów zakładów karnych i aresztów śledczych – 12, sądów i prokuratur – ponad 100, byłej OKBZpNP – 15. W powyższym zestawieniu 285 mb stanowią kartoteki i ewidencje, a 1,5 mb darowizny.

Cechą charakterystyczną zasobu jest przewaga akt z lat 1944–1956 oraz materiałów pochodzących z okresu wojny i okupacji, a znacznie mniejsza ilość archiwaliów z lat późniejszych (szczególnie z lat 70. i 80.) – zwłaszcza opisujących walkę z Kościołem katolickim i działaczami opozycji, w tym z członkami „Solidarności” – co wynika z metodycznego ich „brakowania” tj. celowego niszczenia przez funkcjonariuszy SB w okresie przełomu ustrojowego (1989/1990).

Zamiarem autorów było pokazanie na wystawie fotografii i dokumentów ilustrujących nie tylko ważne wydarzenia z historii Polski z lat 1939–1989, ale także zwykłe epizody, część prezentowanych materiałów stanowią „ciekawostki” archiwalne. Należą do nich m.in. fotografie żołnierzy węgierskich stacjonujących w Chełmie wiosną 1944 r., list żołnierza NSZ przebywającego w Kanadzie przysłany w 1952 r. do PUBP w Kraśniku, materiały „szpiegowskie” z lat 1948–1956, czy też zdjęcia operacyjne SB z lat 1966, 1968 i 1980.

Celem wystawy jest pokazanie – na przykładzie Lubelszczyzny – charakteru zasobu archiwalnego pozostawionego przez byłe służby specjalne Polski Ludowej oraz instytucje państwowe ściśle z nimi współpracujące w latach 1944–1989. Lubelskie archiwum IPN, gdzie przechowywane są różnorodne materiały, stanowi niewątpliwie ogromną kopalnię wiedzy. Archiwalia te, dostępne od niedawna, wymagają jeszcze gruntownych badań naukowych.

Serdeczne podziękowania autorzy wystawy składają wszystkim zaangażowanym w jej powstanie pracownikom OBUIAD i OBEP IPN-KSzpNP w Lublinie.

Scenariusz wystawy

Agnieszka Jarczyńska — BEP IPN O/Lublin
Mariusz Zajętkowski — BEP IPN O/Lublin

Koncepcja plastyczna

Magdalena Śladka — BEP IPN O/Lublin

Skład i łamanie

Grzegorz Zychowicz, Andrzej Kidaj
Info Studio, Lublin

Brakowanie

Zamiast wprowadzenia: (...) Lublin, dnia 8 XI 1989 r. (...). Celem zasadniczym sprawy (krypt. „Sensari II”) było niedopuszczenie do niewłaściwego wykorzystania środków nagłaśniających, zarówno ze strony uczestników pogrzyżki, jak i osób mogących dotrzeć z zewnątrz, a które to działania były obliczone na wywołanie manifestacji i antypaństwowych demonstracji politycznych. (...) W związku z zmianą sytuacji społeczno-politycznej w kraju i reorganizacją Służby Bezpieczeństwa, celem jest zaniechanie dalszego prowadzenia sprawy obiektowej krypt. >> „Sensari II <<. W związku z powyższym postanowiono zaniechać dalsze prowadzenie sprawy i materiały złożyć w archiwum tutejszego Wj[ęzwojewódzkiego] U[rzędu] S[praw] W[ewnętrznych].

Zwójkiwa składowa obiektu krypt. „Sensari II”

Wykaz o nazwie sprawy obiektowej „Sensari II” Lublin, 8 XI 1989 r.

Wykaz o nazwie sprawy obiektowej „Sensari II” Lublin, 8 XI 1989 r.

Wykaz o nazwie obiektu krypt. „Sensari II” Lublin, 8 XI 1989 r.

Wykaz o nazwie obiektu krypt. „Sensari II” Lublin, 8 XI 1989 r.

